

Universal Declaration of Human Rights - Susu

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ADAMA XAFE RAFALÉ SARIYEE DENTEGE

[Preamble]

A kolon fera, ibunadama xa lasiriya nun axa adamaya xafe rafale non findixi yeteralui tigitigira, a bara masen won be, a tinxinyi nun bɔɔe sa bara senbe sɔɔ dunuya birin kui.

A kolon fera, adamaya xafe sariyee mu mabanbanxi han to i bunadama yira, nafe nanije xi funmalaya, gere, gbaloe nun misikine ya mu ɲɔɲma. Kɔɲɔ xabirin bara na sariyee ratinme, gbaloe ɲɔɲmane, gere ɲɔɲ, funmalaya nun misikine ya ɲɔɲ. I bunadamaya bara rasabati nate mui.

A kolon fera, adamaya xafe rafale sariyee rasabatife findixi fe fanyi nan na, alanma ibunadamaya xun xa magaga mange sanyi sariyela yira.

A kolon fera, a pamanee xa xanunteya senbe sofe e bore tagi, sugandi fanyi nara.

A kolon fera, a O.N.U. xa masenyi, i bunadamaya sariyee tigitigi rasabati fe findixi xaxili fanyi nan na, alanmane: gine nun xame xa suxu laxale keren, a xa masen e be, nama xa yiriwe senbeteyafe sabui gbegbe lanxi e tan ma.

A kolon fera a pamanee naxe birin manaxi O.N.U. kui e bara nete tongo adamaya xafe rafale sariyee ratinme fera, na niye mane ibunadamaya xa mabanban.

A kolon fera a birin lanmafe nara yi sariyee nun yi yetera lui tide gbofe, na nɔmane a niyede layidi ratinme.

Malanyi xungbe bara amasen

pamanee xa yi masenyi adamadi suxukima nama nun pamanee birin yira alako a lufera xun dee birin sondonyi ma xaranyinun lonni sabura, na binye nun sariyee rasabatifera pamanee kui nun a farima.

Sariye singe (1)

Adamadie birin barixine e lan yeteralui kui, yete kolonyi nun yete suxu kima. Fondoe nun faxamui na e be boresuxu kima bariboreya fanyi kui.

Sariye firinde (2)

Kankan nɔma a tukude yi sariyee ra, ana dangi nara fisamanteya yo man mu luma mixi be akelide sabura, axa bɔxi rapereki sabura yegeti keren mu naxan kui a siɲɔɲɔya kima, fate ɲingi kima, a xui kima, a fere kima, a dine kima na sa fatan pamanee ra xanamu nama ndee ra, fere kima xanamu kigbete nana sa fatan dedera kɔɲɔ naxan nɔe nde bun xanamu dansaxi naxan xa yeteralui ma.

Sariye saxande (3)

Baloe wayibiya birin be, marafulunyi nun xaxilisa.

Sariye naninde (4)

Ndende mulan alu konyiya nun paxankate kui. Konyiya nun ibunadama sare bara ratɔn akepa birin ma.

Sariye sulinde (5)

Naxankate nun tɔre mu sama ndende fari. Xanamu yayixare naxan mulan ibunadama be.

Sariye senninde (6)

Kankan xa adamaya daxa axa kolon yire birin.

Sariye soloferende (7)

Adamadi birin lan sariye kui e man birin lan e xun xa magaga sariye yi kepa keren.

Sariye solomasaxande (8)

Bɔoxi sariye banxidee lan eka ibunadama keren keren ma xun magaga fee ma naxe bara tuxunsan.

Sariye solomananinde (9)

Ndende mulan a suxu tɔpɛge kui, amakankan xanamu bɔxi ma xandi ama.

Sariye funde (10)

Awayibiyaxi ibunadama xafe xa yaxandi alaxinera, alankenemaya kiti banxi tinxinyira, ayo nun ayalagi waxan naba.

Sariye fu nun keren nde (11)

- 1. Xa sikenteya bara rasiga adamadi ndema fe kobi rabafe nde xunma, naxankate yo mu daxa a be sinden fo na fe yegi.*
- 2. Mixi yo mulan axa makankan fendema naxan murotɔnxi bɔxi sariye kui. Naxankete gbete fan mu dɔxɔ ama naxan dangi yi fera ba temui naxankatera.*

Sariye fu nun firinde (12)

Birin nun a yetekan xafe rapereki nara. Mixi niya mu naxan yama. A na findi axa denbaya xafera, a lingira xa fera, xanamu a hayie xafera naxan a niɲema axa xɔɣeɣa nun a xa lasiriya nu mabere. Awayibiyaxi ibunadama be, sariye xa a xun magaga na fee ma.

Sariye fu nun saxannde (13)

- 1. Awayibixi mixi be axa a sabatide sugandi anun axa ɲere a sagora.*
- 2. Adamadi birin nɔma kelide a baride a sa sabati bɔxi gbete ma. A man gbilen xa ma gbilenfe.*

Sariye fu nun naninde (14)

- 1. Xɔɔ rɔe kui, daxa adamadi birin be, axa siga bɔxi gbete ma naxan nɔma arasene de alako axa axun na kisi.*
- 2. Na sariye daxa exa raba tinxinyi fari, kirae fari naxan aniɲema adamadi mulu tɔpɛge kui O.N.U. sariye tɔnyi dɔxi naxe ra.*

Sariye fu nun sulinde (15)

- 1. Adaxa adamadi birin be sɔtɔ de fe ya xa i mini a be.*
- 2. Ndende mu daxa ixa ratɔn i sɔtɔ de xa fera, xanamu iratɔnfe sɔtɔde masara fera.*

Sariye fu nun senninde (16)

1. *Xa gine nun xame bara suda kamali, adaxa e xa futi raso e tagi, na mufa sipɔɔɔya ma, baride fema, xanamu dine fema. A man daxa e be, e yete xa denbaya rasabati. E man lan sariye kima futi kui nun futi galife kui.*

2. *Futi mu noma sode fo gine nun xame lan fe keren ma.*

3. *Nama xunde singe lanxi denbaya nan ma, adaxa na denbaya xun xa makanta pama nun mangasanyi yira.*

Sariye fu nun solofere nde (17)

1. *Mixi nalu a keren ma xanamu pama nde kui, awayibiya xi a sɔɔɔde xa lu a sago.*

2. *Funmalaya nde yo mulan axa adamadi sɔɔɔse yira.*

Sariye fu nun soloma saxan nde (18)

Adamadi birin lan axa axa mapɔɔxunyi masen a sagora, a xaxili rawali, a so dine a sagora. Na sariye noma a nijede adamadi dine masara, a noma denxeniya de a keren xanamu pama yama lonni nun namunye sabura.

Sariye fu nun solomanani nde (19)

Adaxa adamadi birin be axa afondo fe masen. Nakui a mulan axa tɔɔɔe mafixe nde sɔɔɔ. Na fondo fe masenyi noma rabade naninyi yo mulu ama, a fa findi xibaru fenfera, amasɔɔɔfera, xanamu ara wundan fera kepa moli birin na.

Sariye mɔɔɔɔɔɔɔnde (20)

1. *Adaxa adamadi birin be axa lan malanyi, xanamu malanyi xunde nde bɔɔɔe sa naxan kui.*

2. *Ndende mu karaxan ma sofera lanxunde nde yama.*

Sariye mɔɔɔɔɔɔɔnun keren nde (21)

1. *Adaxa adamadi birin piya xalu axa bɔɔɔ raperefe kui, a findi i yetera xanamu mixi gbete naxan sugandixi.*

2. *Adaxa adamadi birin be axa mangasanyi wali sɔɔɔ a bari bɔɔɔ ma ta girasa yo mu naxe.*

3. *Nama waxɔɔfe lanma axa masen sugandi tinxinxi kui, naxan nabama temui-temui ma, birin lan sugandi naxan kui, kundo sugandi xanamu sugandi lankene maya xi matexetenyi mu naxan kui.*

Sariye mɔɔɔɔɔɔɔn nun firin nde (22)

Wayibiya nara pamane mixi birin xun xa makanta, na findixi daxamuife, dɔɔɔɔboreya nun lonni ratinme sabu nan na. Na fee birin fatanma bɔɔɔ diexa duruxɔɔɔe nun xanunteya luti naxan na e nun bɔɔɔ gbete safera bɔɔɔ yayilanki fari nun a daxamuie.

Sariye mɔɔɔɔɔɔɔn nun saxan nde (23)

1. *Wali, nun mixi waxɔɔ wali sugandi fe wayibiya xi birin be. Birin ma lan wali munafanyi kui, aman daxa a xun xa makanta wali sɔɔɔtareya ma.*

2. *Adaxa birin be fisamanteya mu naxan yama, a mu sundi sɔɔɔ axa wali bere ma.*

3. *Ndende walima, awayibiyaxi a be axa musundi sɔɔɔ naxan noma axa denbaya bun tide, a yigi nun binye sa ma, a man nɔ a malide sabu gbete sɔɔɔ fera naxan ibunadama xafe makanta ma.*

4. *Adaxa adamadi birin be axa walikee xa lanxunde nde yayilan e xa munafanyi xun magaga fera.*

Sariye mɔxɛɛn nun naninde (24)

Malabui nun ɲaxe-ɲaxe daxe adamadi birin be a man daxe a be axa wali temui xa sugandi, malabui waxatie xa lu a be a naxee sare sɔɔma.

Sariye mɔxɛɛn nun suli nde (25)

1. Adaxa adamadi birin be axa sabati sɔɔ alako axa santeɲa xa makanta. A tan nun axa denbaya xa yiriwe sɔɔ donse fe kima, sosefe, lingirafe, saribafe anun ibunadama xafe yayiba fe nax an fan a be. A xun xa makanta xa bara fura, xa lanyuri bara a sɔɔ, xa bara fori, xa muna walide, xa kaɲe giɲe nora xanamu fere yo muna ayi naxan axa mantɔɔli bama.

2. Mali wayibiyaxi ne dingeya be nun dimediya be. Dimedi birin lan axa meni kepa keren, a fa sɔɔ futi kui xanamu a fari ma.

Sariye mɔxɛɛn nun seni nde (26)

1. Adamadi daxe axa matinxin; na matinxinyi daxe axa sa birin sago naxan findi dimedi xunxurie nun a matexie xaran fera. Xarande banxi xunde singe sofe findixi teku non na. Yamakɔta xaranyi nun yirawali xaranyi lanma axa rayiriwa. Lɔnni banxinde xungbe wayibiya xi birin be, birin nun a xaxili bere.

2. Lɔnni lan axa senbe fi adamayama amakenen, a senbe fi ibunadama xa wayibiyae ma. Alan, axa faxamui, di ɲe, marafanyi rasɔɲeya ɲamanee tagi, sie birin tagi, diɲe xundee tagi nun O.N.U. malanyi xa walie rasabati fe bɔɲe sa kui.

3. Adaxaxine di kanyie be e xa xuri sugandi e naxan fima e xadie ma.

Sariye mɔxɛɛn nun solofere nde (27)

1. Adaxa adamadi birin be a so ɲama xa lɔnni yayibafe a yetera. Abelexe rawalie tɔne sɔɔ yamakɔta walie nun munafanyie naxe minima a kui.

2. Adaxa birin be axa xaxili rawali, a belexe rawali nun yamakɔta walie munafanyi xun magaga naxee yayilan fe fatanxi atan na.

Sariye mɔxɛɛn nun solomasaxan nde (28)

Adaxa adamadi birin be axa a fondo rasiga yi sariyee ratinme fe xɔn ɲamane kui nun a farima.

Sariye mɔxɛɛn nun solomanani nde (29)

1. Lanle rakamali daxi na ibunadama be axa ɲama kui, ɲama naxan findi axa adamaya a nun axa yeteralui sabura.

2. Sariyee dande saxine adamadi birin be axa maraba, a nun axa yeteralui rasabati kui, na nan anijema axa na maraba anun axa yeteralui mabanban sadɔɔɲe mixi gbete ra alako taxasi nun yiriwe sabati ma ɲama kui kinaxe naxan a yete ra.

3. Na wayibiyae nun na yete ralui mu nɔma rabade muku O.N.U. waxɔnfe nun axa sariyee saxie xanbi.

Sariye tongosaxan nde (30)

Sariye nun wayibiya yo muna yi masenyi xungbe kui naxan kiraya nde masenxi ɲamane be, malanyi xanamu mixi nde be naxan anijema axa kewali nde raba naxan sabui nɔma mayibiya e nun sariyee naxee masen xi nee xunnakanade.